

SOUČASNÝ STAV DRAMATICKÉ VÝCHOVY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH V LIBERECKÉM KRAJI

Jana Johnová

Abstrakt: Příspěvek je věnován výzkumu na 1. stupni ZŠ v Libereckém kraji. Poskytuje přehled o současném stavu tohoto oboru a vytváří tak zázemí pro možnost realizace kroků, které by vedly ke zlepšení stávající situace v dramatické výchově.

Klíčová slova: výzkum dramatické výchovy, rámcový vzdělávací program, vzdělávání učitelů

Abstract: *The current situation of drama education at primary schools in the Liberec region. This article attends to the research at primary schools in the Liberec region. It offers a survey into the current situation of this subject and it creates a background for the possible steps which would.*

Key words: *research of drama education, frame educational programme, education of teachers*

1 Úvodem

Obor dramatická výchova v základním školství nemá dlouhou historii. Ta se začíná psát až po sametové revoluci. Do té doby se dramatická výchova rozvíjela na lidových školách umění, a tak měla volný prostor pro uplatnění, neboť nebyla příliš na očích strážcům komunistického režimu. V osmdesátých letech zakotvila i v osnovách středních pedagogických škol.

Na základě těchto skutečností jí nic nebránilo v devadesátých letech vstoupit na půdu vysokých škol i základního školství. Setkala se s přijetím od učitelů – novátorů, kteří měli snahu vnést do výuky nové metody a snížit tak podíl frontální výuky. Dramatická výchova se stala součástí programu Obecná škola a mohla se stát povinným předmětem na 1. stupni ZŠ. V druhé polovině devadesátých let však docházelo k určité stagnaci a mnoho škol z různých důvodů tento program opouštělo.

Nová naděje se dostavila až na začátku 21. století. Příprava rámcových vzdělávacích programů přinesla několik verzí tohoto dokumentu. V jedné z nich byla dramatická výchova postavena na stejnou úroveň vedle výchovy hudební a výtvarné. Její cíle byly směřovány tak, aby naplňovaly esteticko-výchovné cíle oboru a přinesly více než jen osobnostně sociální rozvoj. Ten byl začleněn do připravovaného kurikula průřezovým tématem Osobnostní a sociální výchova.

V poslední – čtvrté verzi se však dramatická výchova stala pouze oborem doporučeným, a tudíž není pro školy povinná. I když jsou pro ni sepsány očekávané výstupy a je součástí RVP ZV, nemusíme se s ní na školách vůbec setkat.

2 Možnosti dramatické výchovy

Samotná definice dramatické výchovy poukazuje na možnosti tohoto oboru. „Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické.“ (Machková, 2007, s. 32)

Jde především o to, že tento obor výrazně přispívá k naplnění cílů, které jsou v RVP ZV definovány.

Zejména jde o tyto cíle:

- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací
- rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem
- učit žáky žít společně s ostatními lidmi

I když dramatická výchova není všemohoucí, můžeme konstatovat, že nabízí žákům mnoho zajímavého a praktického do života.

3 Cíle výzkumu

Výše zmíněná fakta byla rozhodující pro volbu výzkumu, jehož předmětem se stala dramatická výchova.

Výzkum si klade za cíl:

1. Charakterizovat současný stav realizace dramatické výchovy na školách v Libereckém kraji.
2. Identifikovat příčiny nezařazení dramatické výchovy do vzdělávání na ZŠ.
3. Zjišťovat zájem škol o vzdělávání učitelů v oboru dramatická výchova a realizaci dramatické výchovy ve vyučování.

Výzkumné otázky:

1. Jaké podoby má v současnosti realizace dramatické výchovy ve školní výuce na základních školách?
2. Využijí školy očekávané výstupy z RVP ZV?
3. Mají školy zájem o další vzdělávání učitelů v tomto oboru?

4 Cesta k výzkumu

Důležitým krokem k realizaci výzkumu bylo navázání spolupráce s Českou školní inspekcí (dále jen ČŠI). Samotnému výzkumu předcházela jednání s ředitelem Libereckého inspektorátu - Mgr. Karlem Bártou. Souhlas potvrdilo i ústředí ČŠI, a to na základě jednání s PaedDr. Jaroslavem Müllnerem, náměstkem sekce informatiky, vnitřních i vnějších vztahů. ČŠI shledala tento projekt přínosným. Tím byla navázána spolupráce Technické univerzity v Liberci - Fakulty přírodovědně humanitní a pedagogické (TUL FP) a ČŠI. Projekt podpořil i doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc. – děkan FP TUL.

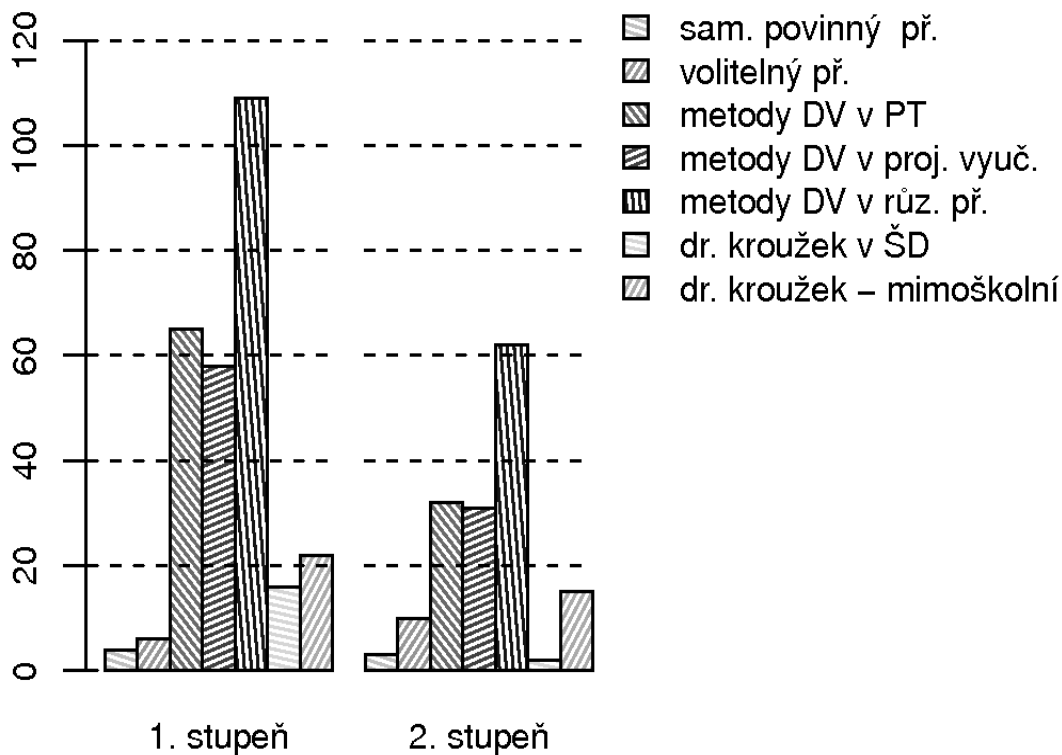
Pro výzkum jsem vybrala metodu dotazníku. Následovalo sestavení dotazníku (včetně uskutečnění předvýzkumu) a jeho umístění na webové stránky. Elektronické zpracování bylo zvoleno pro zjednodušení a urychlení práce ředitelů základních škol, ale také k zpřehlednění evidence vyplněných dotazníků a jejich konečné zpracování.

Oslovovací dopis byl zaslán 180 ředitelům základních škol. Dotazník vyplnilo 163 ředitelů, což je 90,5%.

5 Dramatická výchova v základních školách Libereckého kraje

I když nám jde především o stav dramatické výchovy na 1. stupni ZŠ, nabízí se i srovnání s výsledky 2. stupně.

První zjišťovanou skutečností byla podoba výuky dramatické výchovy na základních školách – viz graf č. 1. Škola měla možnost zvolit některou z nabízených možností, ale mohla doplnit i vlastní způsob realizace. Nabízenými možnostmi byl samostatný povinný nebo volitelný předmět (sam. povinný př.; volitelný př.), využití metod dramatické výchovy v průřezových tématech (metody DV v PT), v projektovém vyučování (metody DV v proj. vyuč.), v různých předmětech (metody DV v růz. př.), realizace dramatického kroužku ve školní družině (dr. kroužek v ŠD) nebo dramatický kroužek mimoškolní (dr. kroužek – mimoškolní).

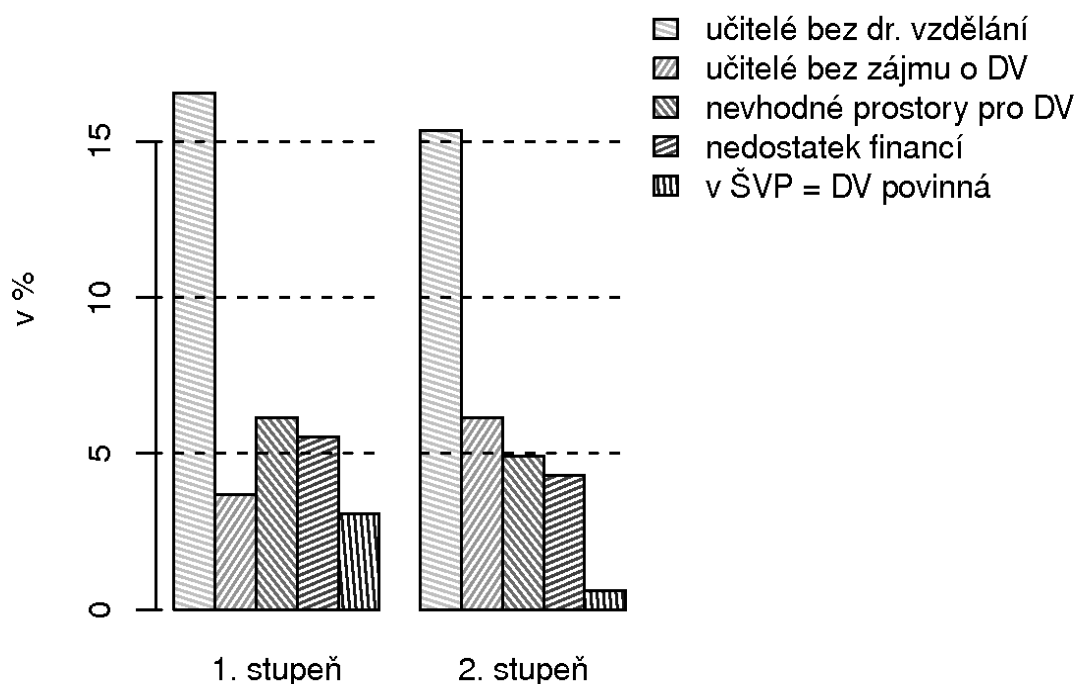
Graf č. 1 **Realizace DV ve vyučování**

Zastoupení dramatické výchovy je nejčastěji prezentováno metodami dramatické výchovy v různých předmětech. Tuto variantu zvolilo na 1. stupni 109 škol, to je téměř 70 %, zastoupení na 2. stupni je o 30 % nižší.

Tento poměrně značný počet odpovědí o využití metod ve výuce v nás oprávněně vyvolá otázku: „Čím je dáno tak vysoké procento využití metod dramatické výchovy?“ Přesnější odpověď by nám dal pouze další výzkum přímo ve školách.

Cílem výzkumu byla také identifikace příčin nezařazení dramatické výchovy ve vyučování – viz graf č. 2. Tou hlavní je nedostatek vzdělaných učitelů. Důvodem může být absence předmětu již při vzdělávání budoucích učitelů na pedagogické fakultě TUL.

Zamysleme se nad tvrzením některých ředitelů, že škola nemá pro dramatickou výchovu vhodné prostory. Vědí ale, jaké prostory jsou pro výuku vhodné? Větší učebna bez lavic je ideální, ale i běžnou třídu lze upravit odsunutím lavic. Ředitelé uvádějí i nezáměr učitelů, který však převažuje u vyučujících 2. stupně ZŠ.

Graf č. 2 – **Důvody nezařazení DV ve vyučování**

Za zmínku stojí určitě i odpovědi, které poukazují na nezařazení dramatické výchovy do ŠVP ZV. Znamená to, že kdyby se dramatická výchova stala součástí ŠVP ZV, byla by povinnou pro všechny vyučující na 1. stupni, což je pro učitele bez jakéhokoliv vzdělání téměř nereálné.

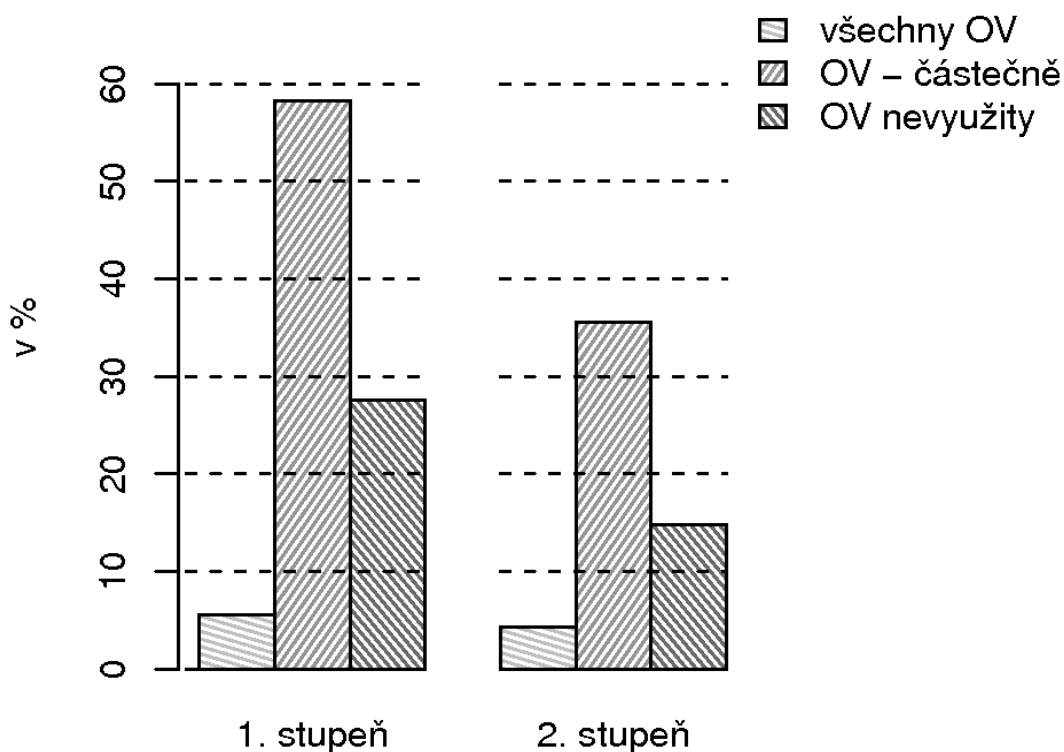
V následující tabulce č. 1 je uveden způsob zařazení dramatické výchovy do školního vzdělávacího programu. Dramatickou výchovu si zařadila do ŠVP ZV jako samostatný předmět na 1. stupni pouze 3 % škol. Počet na 2. stupni je vyšší, protože školy volí formu volitelného předmětu.

Tabulka č. 1

Počet škol, které zařadily dramatickou výchovu do ŠVP ZV

	1. stupeň	2. stupeň
Samostatný předmět	6	12
Integrace do předmětu	57	30
Metody DV v PT	73	37
Nemáme uvedenu v osnovách	46	27

Na grafu č. 3 můžeme sledovat četnost využití očekávaných výstupů (OV), které jsou pro tento obor uvedeny v RVP ZV. Ze škol, které zařadily DV do ŠVP ZV, volilo možnost částečného využití očekávaných výstupů na 1. stupni 95 škol. V budoucnu bychom se proto chtěli zaměřit na analýzu ŠVP ZV a zjistit, které očekávané výstupy jsou školami nejčastěji voleny.

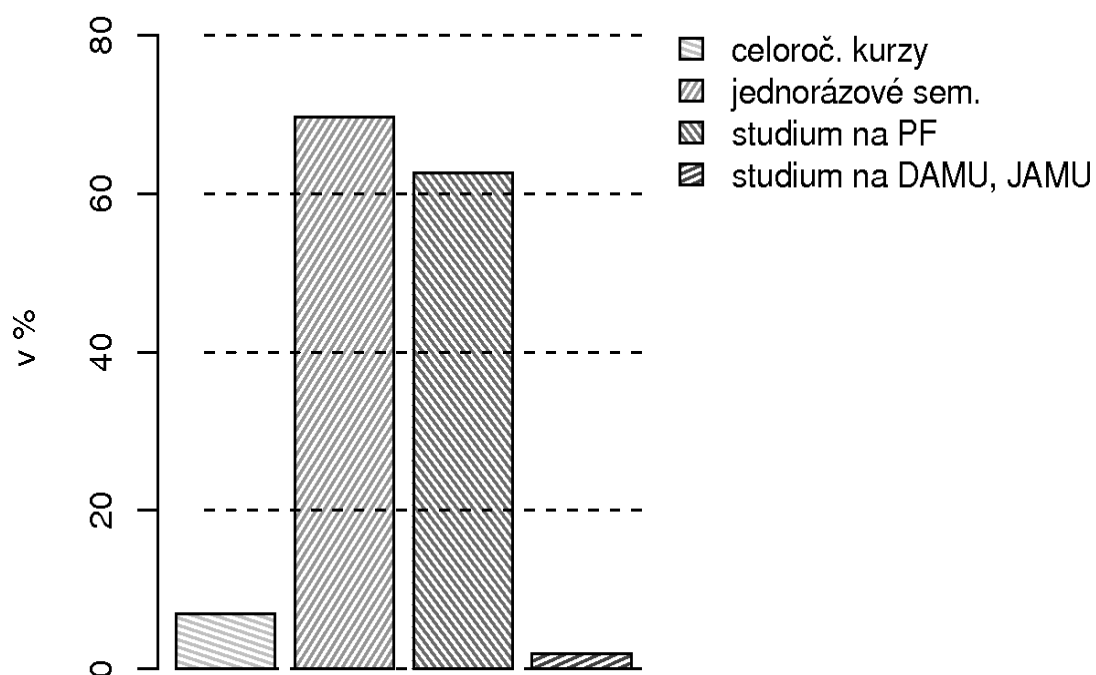
Graf č. 3 – **Využití očekávaných výstupů DV z RVP ZV**

6 Vzdělání učitelů v oboru dramatická výchova v Libereckém kraji

Z celkového počtu 2 429 učitelů zúčastněných škol v Libereckém kraji je pouze 158 vzděláno v oboru dramatická výchova. V současné době mají pedagogové možnost vzdělávání formou celoročních kurzů, studií na pedagogické fakultě nebo na JAMU či DAMU. Nejpopulárnější, ale méně efektivní, je forma jednorázového kurzu. Tímto způsobem nelze učitele, který nemá o dramatické výchově žádnou představu, plně vzdělat. Je možné takový kurz využít k oživení dosud získaných základů předchozím studiím nebo k motivačnímu seznámení s oborem a získat ho tak pro další vzdělávání.

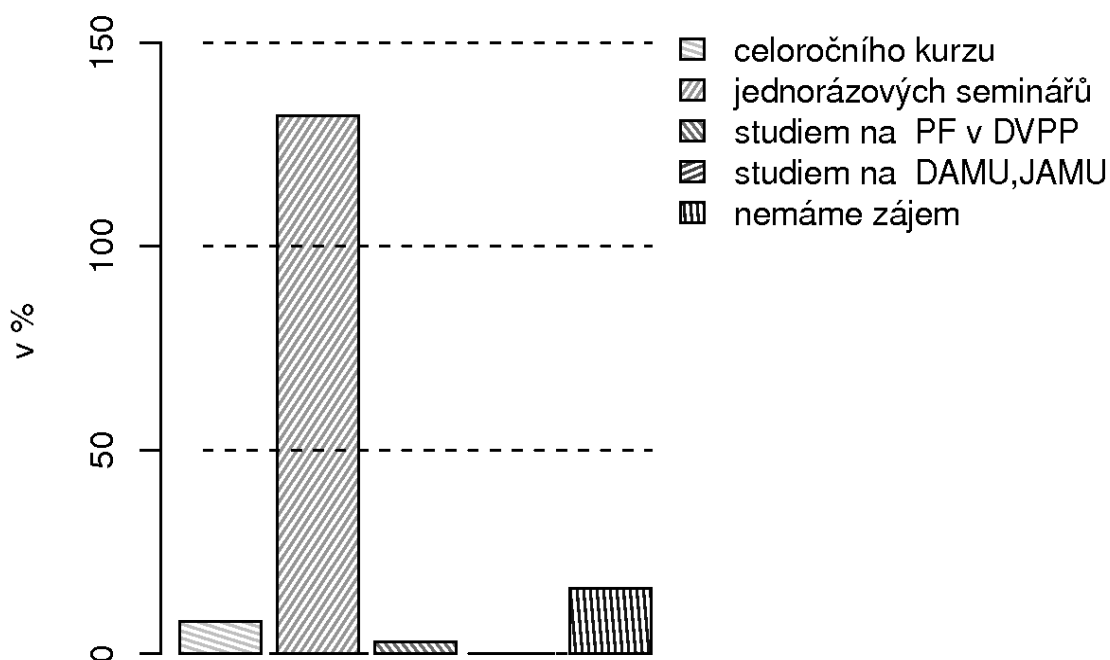
Oblíbenost jednorázových seminářů je pochopitelná. Nejčastěji bývají v rozsahu jednoho maximálně dvou dnů a jsou hrazeny převážně zaměstnavatelem - školou. Ostatní formy jsou časově i finančně náročnější a ne vždy může škola studium učiteli hradit.

Jak jsou jednotlivé formy vzdělávání zastoupeny ukazuje graf č. 4.

Graf č. 4 – **Zastoupení forem vzdělání učitelů v oboru DV**

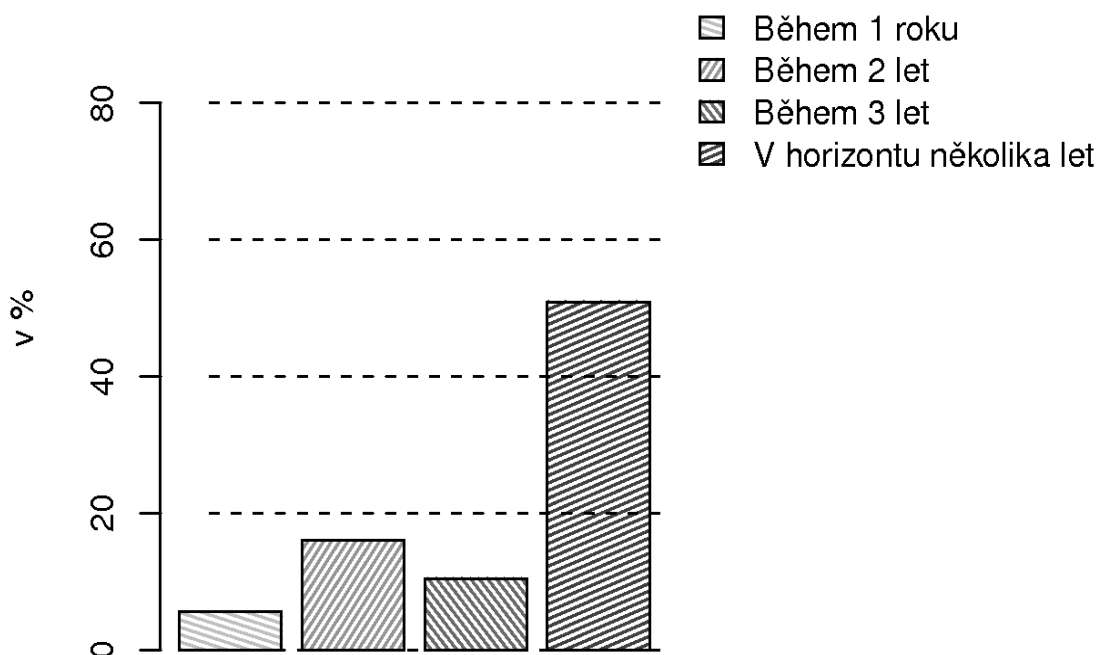
Výše zmíněný zájem o jednorázové semináře potvrzuje i následující graf. č. 5, který ukazuje, jak výrazně tento způsob preferují i ředitelé škol. Zajímavé také je, že nezájem ředitelů o vzdělávání jejich učitelů v oboru dramatická výchova obsadil druhé místo - 16 škol zájem nemá.

Graf č. 5 – **Zájem škol o různé formy vzdělání v oboru DV**

Otázka směřovaná ke vzdělávání učitelů také úzce souvisí s otázkou, která zjišťuje zájem škol a začlenění předmětu dramatická výchova do výuky - viz graf č. 6.

Ředitelům byl nabídnut horizont jednoho roku, dvou, tří nebo více let. Za neurčitou dobu, tedy za více než tři roky, uvažuje předmět začlenit 83 ředitelů. Je možné, že opravdu mají plán vzdělávání svých pedagogů a výuku budou realizovat. Ale spíše se nabízí vysvětlení, že volbou této varianty odpovědi se k ničemu nezavazují. Mají tedy skutečný zájem o výuku dramatické výchovy?

Graf č. 6 – **Horizont plánované realizace výuky DV na školách**

7 Závěr

Stav dramatické výchovy v Libereckém kraji není nikterak uspokojující. Spíše můžeme říci, že je alarmující. Před zahájením výuky podle ŠVP ZV vyučovalo šestnáct škol podle programu Obecná škola a v deseti z nich byla dramatická výchova samostatným předmětem. V současné době je samostatný předmět realizován pouze na čtyřech školách 1. stupně. I když je uveden velmi vysoký počet využití metod dramatické výchovy, je pravděpodobné, že ne všichni ředitelé mají o metodách dramatické výchovy jasné představy. V průběhu jednoho roku má zájem o zařazení dramatické výchovy devět škol.

Otázkou tedy zůstává: Jak pomoci proniknout dramatické výchově na půdu základních škol?

Výzkum mezi učiteli a řediteli ukázal na největší problém, kterým je malá vzdělanost učitelů v tomto oboru. Situace v Libereckém kraji by se částečně mohla zlepšit zařazením povinného studia dramatické výchovy v programu pro studenty učitelství 1. stupně na FP TUL a nabídkou čtyřsemestrového studia v rámci DVPP pro učitele z praxe na téže fakultě.

8 Použité zdroje

GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido 2000. 200 s. ISBN 80-85931-79-6

- MACHKOVÁ, E.: *Jak se učí dramatická výchova*. 2. vyd. Praha: AMU, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7331-089-9
- MACHKOVÁ, E.: *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2. upravené vyd. Praha: NIPOS, 2007. 200 s. ISBN 978-80-7068-207-4
- MARUŠÁK, R., KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V.: *Dramatická výchova v kurikulu současné školy. Využití metod a technik*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 128 s. ISBN 978-80-7367-472-4
- PAVLOVSKÁ, M.: *Dramatická výchova dnes*. In. *Dramatická výchova a dítě v bludišti dnešního světa*. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii ve spolupráci s katedrou výchovné dramaturgii DAMU a Centrem dětských aktivit v ARTAMĚ Praha, 2001. s. 84 – 88. ISBN 80-901660-4-0
- PROVAZNÍK, J.: *Podíl dramatické výchovy na utváření a rozvíjení klíčových kompetencí*. 29. 11. 2005. Dostupné na: <http://www.damu.cz/?c_id=5922>
- PRŮCHA, J. (ed.): *Pedagogická encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2006.
- SPIPKOVÁ, V. a kol.: *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 312 s. ISBN 80-7178-942-9

Kontakt na autora

Mgr. Jana Johnová
Katedra primárního vzdělávání
Fakulta přírodovědně humanitní a pedagogická
TU v Liberci, Studentská 2, 461 17 Liberec
E-mail: janajohnova@seznam.cz